

BENGT FURÅKER

Försörjning och marknad – svar till Bo Södersten

I *Ekonomisk Debatt* nr 4 1994 kritiserade jag (Furåker [1994]) Bo Söderstens resonemang om "försörjningsbördan" i Sverige. I samma nummer av tidskriften svarade Södersten [1994] på min kritik och jag vill med anledning av hans replik göra några kommentarer. Låt mig i punktform sammanfatta mina viktigaste synpunkter.

1. Södersten anklagar mig för att ha en normativ utgångspunkt. Detta bygger på en ren missuppfattning från hans sida. I min artikel framhålls klart att det bakom distinktionen mellan "närande" och "tärande" verksamheter finns ett reellt problem som avser finansieringen. Den som är kapabel att läsa innantill har ingen saklig anledning att misstolka texten. Enligt min mening är emellertid termerna "närande" och "tärande" inte så väl valda eftersom de är värdeladdade och just leder tanken i normativ riktning. Därför bör man undvika dem. Efter att ha sagt detta ägnar jag hela min framställning åt att diskutera det reella problemet – finansieringsfrågan.
2. En avgörande skillnad mellan Södersten och mig är att han inte kan tänka sig att inkludera hemmafruar och barn i "försörjningsbördan". "Detta vore helt vettlöst", skriver han och fortsätter: "Hur en person disponerar sina

privat genererade medel har alls inget med den offentliga sektorns problem att göra". Det senare menar inte jag heller, men om vi ska tala om försörjningsbördan i samhället så kan inte en väsentlig del uteslutas. Dessutom rör det sig ju om kommuniserande kärn. En poäng med den offentliga sektorn är bla att den för individen reducerar betydelsen av andra försörjningskällor. Pensionärer tvingas inte förlita sig på sparade medel eller på sina barn, hemmafruar kan genom arbete i den offentliga sektorn få en egen inkomst och blir därmed mindre beroende av sina makar, handikappade behöver inte vara hänvisade till välgörenhet osv.

Skälet till att alla medborgare ska inbefattas i en analys av försörjningsbördan ligger i precis den finansieringsproblematik som Söderstens hela resonemang handlar om. Medlen kommer från samma sektor oavsett om de används för offentlig eller privat konsumtion. Har man inte ett offentligt organiserat pensionssystem får folk antingen spara själva, skaffa sig privata pensionsförsäkringar eller förlita sig på sina barn – eller bli utan pension. Om vi utgår från att även åldringar ska ha en rimlig försörjning måste denna tas ur samma källa oavsett vilken lösning man väljer.

3. Vidare ska jag enligt Södersten ha menat att han försökt manipulera resultaten genom valet av år för jämförelsen. Så starkt har jag dock inte uttryckt mig. I min artikel står bara att valet av

Professor BENGT FURÅKER är verksam vid Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.

år är "mindre lyckat", eftersom startåret 1970 var avsevärt bättre konjunkturmässigt sett än slutåret 1992. Raset i den privata sektorn (industri, byggnadsverksamhet m m) gick som bekant mycket fort 1991–92 och medförde att den privata sysselsättningen minskade mer än den offentliga. Detta bör åtminstone sägas innan man tillåter sig jämförelsen mellan de båda åren.

4. För Södersten är min kritik av hans statistikanvändning "omständlig och tröttsam". Att handskas varsamt med de datakällor vi har innebär onekligen ett mödosamt arbete som emellertid inte kan undvikas om man ska ge en nyanserad bild av verkligheten. Om vi utgår från att Södersten har ärliga avsikter blir det uppenbart att han inte orkat med eller brytt sig om att hantera statistiken på ett anständigt sätt. I hans nya tabell som påstås vara grundad på "mina" siffror tas ingen som helst hänsyn till min kritik att försörjningsbördan inte kan begränsas till dem som försörjs via den offentliga sektorn. Det känns därför inte meningsfullt att ytterligare en gång ta upp en närmare sifferdiskussion.

5. Södersten anklagar mig för att vara apologetisk i min syn på välfärdsstaten. I det fallet är förstas allting relativt. Man kan också säga att jag är (mycket) mindre fientlig till välfärdsstaten än vad Södersten är. Jag är beredd att försvara nuvarande system som helhet (men definitivt inte i alla delar) så länge det saknas bättre alternativ. Några trovärdiga sådana har ingen lyckats påvisa. Om de offentligt organiserade systemen inte skulle kunna hävda sig vid en jämförelse med andra alternativ – och här måste då göras en avvägning beträffande såväl effektivitet (både i systemen själva och för samhällsekonomin som helhet) som andra målsättningar (i termer av

"rättvisa", "jämlighet" eller vad det nu kan vara) – bör de naturligtvis reformeras, reduceras eller skrotas. Att döma av Söderstens resonemang i svaret till mig verkar vi vara överens om det. Däremot skiljer vi oss sannolikt åt i värderingen av olika komponenter.

En tydlig skillnad mellan Södersten och mig gäller oron för storleken på de offentliga utgifterna. Givetvis måste man långsiktigt få debet och kredit att gå ihop (vilket i dagens läge bl a kräver ökade statsinkomster), men att väldiga resurser passerar den offentliga sektorn betyder ju inte att pengarna stannar eller försvinner där. En stor del kommer tillbaka till marknaden som köpkraft hos dem som får bidrag från socialförsäkringarna eller lön via anställning i stat, landsting eller kommuner. Den aspekten försummas ofta i diskussionen.

Den offentliga sektorn omfördelar köpkraften i befolkningen så att mindre bemedlade får bättre råd att konsumera. Därmed bidrar den till att upprätthålla efterfrågan på varor och tjänster vilket är väsentligt för att ekonomins hjul ska hållas i gång. Att säga detta går stick i stäv mot tanken att stora offentliga utgifter leder till att den privata sektorn undandras resurser och därför stagnerar. Här finns dock en balansgång att gå, och det är väsentligt att inte stirra sig blind på den ena eller den andra aspekten. Internationella jämförelser har som bekant heller inte lyckats påvisa något entydigt samband mellan offentliga utgifter och ekonomisk tillväxt (en artikel om detta finns för övrigt i just nr 4 1994 av *Ekonomisk Debatt* – se Agell, Lindh & Ohlsson [1994]).

6. Södersten beskriver den offentliga sektorn som ett slags "socialistisk enklav inom marknadsekonomin". I huvudsak vill jag instämma i den beskrivningen. Det är också riktigt att det

finns många problem kring den offentliga sektorn som borde studeras närmare. Södersten är snabb med att tala om vad sociologer skulle passa för i det arbetet. Den sociologiska forskningen skulle säkert kunna bidra mer än vad den hittills gjort, men när det gäller analysen av Sveriges problem i dag har väl ingen samhällsvetenskaplig disciplin – och ingalunda nationalekonomin mer än andra – någon anledning att slå sig för bröstet. Några stela disciplinränsar bör heller inte upprätthållas. Ekonomer sysselsätter sig ofta med sociologiska frågeställningar och det omvända förhållandet måste vara lika legitimt. Om var och en bara ska ägna sig åt vad den är absolut bäst på får väl Södersten hålla sig till att utveckla invektiven i samhällsdebatten.

Referenser

- Agell, J, Lindh, T & Ohlsson, H, [1994], "Tillväxt och offentlig sektor". *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 4, s 373–385.
- Furåker, B, [1994], "Försörjning och marknad". *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 4, s 433–439.
- Södersten, B, [1994], "Sociologins problem – replik till Furåker". *Ekonomisk Debatt*, årg 22, nr 4, s 439–442.